

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

Pályázatunk az újkori néphit és népi vallás komplex kutatására vonatkozott, két fő csomópontra tagolódva, a kutatóknak egy nagyobb és kisebb csoportjával, mint résztvevővel. Pócs Éva témavezető, Kis-Halás Judit és néhány egyetemi hallgató (évenként változó számban) mindkét kutatásban részt vett.

1. Néphit, népi vallás és vallásos folklór komplex vizsgálata. Terepmunkán alapuló jelenkutatás a három gyimesi településen (elsősorban Gyimesközéplokon) és a gyimesiek kirajzási helyein (Úz völgye és Hárompatak), valamint – a második ill. negyedik évtől – kiterjesztve a moldvai Magyarfalu, néhány dél-baranyai falu, valamint az erdélyi Szőkefalva (volt Kis-Küküllő vm.) kutatására.

Gyimesi kutatásunk elindítását a következő felismerések motíválták: A hatvanas-hetvenes években kezdődött el mind a népi vallásosság, mind a népi hiedelemvilág sokoldalúbb elemzése. A gyűjtőmódszerek fejlődésével, a magnetofonos gyűjtések elterjedésével, a fotózás, filmezés új technikáinak segítségével megindult a hosszabb terepmunkán, a rítusok helyszíni megfigyelésén, a hiedelmek és vallási jelenségek vallási, társadalmi, mindennapi életbeli, viselkedésbeli beágyazottságának vizsgálatán, a jelenségek rendszerszerűségén alapuló kutatás. Nem született azonban olyan mű, amely a vallási élet és hiedelemvilág teljes komplex rendszerét vizsgálná. Ezt a hiányt pótlandó, indítottuk el 2002-ben még csekély egyetemi támogatással munkánkat, majd nagyobb volumennel, több munkatárs bevonásával jelen OTKA-támogatás kereteiben 2005-ben. Célunk volt, hogy a vallást, hiedelmeket és szövegfolklórt társadalmi beágyazottságában, közösségi szerepeiben és egy funkcionális meghatározottságú rendszer részeként, egymással való összefüggéseiben vizsgáljuk, hosszú terepmunkára, résztvevő megfigyelésre alapozva. A három település gyakorlatilag egész (mintegy 16 ezres) lakosságának bevonásával, minden korosztály képviselőire kiterjedően végeztük a kutatást, kiegészítve a helyi cigányság, valamint a gyimesbükki románság vizsgálatával is, a fent említett területi kiegészítésekkel.

Kutatásunk fő vizsgálati szempontjai voltak: A vallási és hiedelemrendszer mint komplex egész, mint társadalmi és ideológiai rendszer, mint világképadó és viselkedésszabályozó normatív rendszer. Hivatalos és népi vallásosság; vallás és hiedelmek, egyházi rítusok és mágia, vallásos/mágikus folklór az írásbeliségben és szóbeliségben, az elit kultúra – népi kultúra kapcsolatrendszere, a populáris kultúra közvetítő szerepe, az egyház, papság szabályozó szerepe. A szekularizálódás folyamatai, a hagyományos hiedelemrendszer és a népi vallás továbbélésének formái, változásai; római katolikus–ortodox, magyar–román kapcsolatok és kölcsönhatások. Ugyanezeket a vezérelveket alkalmaztuk megkezdett szőkefalvi, dél-baranyai és moldvai kutatásainkban. A jelenségeket a teljes vallási élet kontextusában, de egy-egy téma konkrét, mélyfúrászerű gyűjtésével és feldolgozásával vizsgáltuk. Konkrét kutatási témáink voltak:

Hivatalos vallásosság, mint a vallási élet koordinálója, az egyház és papság normatív szerepe. A román (ortodox) papság szerepe. Római katolikus–ortodox, magyar–román kapcsolatok – vallás és identitás. Vallási szocializáció. Ima és imádkozási szokások – egyéni és közösségi. Szűz Mária kultusza; Szent Antal és más szentek kultusza. A keresztény és nem keresztény démonvilág (ördög, szépasszony, lidérc). A környék szent helyeinek hatóköre – római katolikus és ortodox. Szent helyek a falun, házon belül, szent és profán a lakóházban. A búcsújárás rendje a vizsgált falvakon belül és kívül; Csíksomlyó és Szőkefalva búcsújáróhelyeinek szerepe a gyimesiek vallásos életében. Áldás és átok: egyházi és népi. Bőjt: szent és profán. Kommunikáció az élők és holtak között. Túlvilágképzetek. Halottkultusz, halotti áldozat Átmeneti rítusok: a születés, ifjúvá/ferfivá avatás, házasság és halál rítusai; kortárstalálkozók. Természetfeletti kommunikáció, álmok, látomások. A mágia specialistái (gyógyítók, látók, jósök). Divinációs módszerek. Boszorkányság és rontás helyi rendszerei, a rontás közösségi kapcsolathálózata és specialistái; szerelmi mágia.

Az ember és természeti környezete, az ember és a víz, növényvilág, állatvilág, kozmogónia. Etnomedicina; a gyógyító specialisták (kenőasszonyok, öntőasszonyok, stb.) tudása; pacientúrájuk, közösségi szerepük. Természetfeletti betegségmagyarázatok, gyógymódok (szemverés, ijedtség, megszállottság). Új típusú ezoterikus gyógyítók, gyógymódjaik és klientúrájuk.

Vallásos folklórműfajok: mítosz, legenda, bibliai történetek, ima, ráolvasás. Szóbeliség–írásbeliség, írás és olvasás szerepe a vallásos folklór hagyományozásában. Egyházi népének (dallam és szöveg kapcsolatai, típus és variálódás a népdal szövegekben és dallamokban).

A kutatásban részt vettek kezdettől: Mikos Éva, Pócs Éva mint kutatók, Hesz Ágnes, Jankus Kinga, Rudasné Bajcsay Márta, Frenzl Kata, mint doktoranduszok, valamint változó felállásban 15 egyetemi hallgató. Vándor Andrea tervezett részvétele néhány kezdeti mozzanat után elmaradt, Rudasné Bajcsay Márta pedig csak egy évig végzett terepmunkát. Az ő személyüket, illetve részben témáik kutatását pótlendő és folytatandó, bekapcsoltunk a munkánkba három új, a tervben nem szereplő személyt, akiknek tervezett (vagy más keretekben megkezdett, de anyagiak híján abbahagyni kényszerült) kutatási témái jól illeszkedtek munkatervünkbe, és így pótolni tudták számunkra a kieső kutatásokat Gyimesben, Iancu Laura esetében a Gyimessel szomszédos moldvai terepen. Így lett munkatársunk a 2. évtől kezdve Csonka-Takács Eszter (kutatóként), a 3. évtől kezdve Landgraf Ildikó (kutatóként), a 4. évtől kezdve Iancu Laura (mint doktorandusz). A szőkefalvi kutatás – melyben Pócs Éva és egyetemi hallgatók vettek (és vesznek) részt – egy egyetemi, európai uniós pályázat keretében indult, csak az utolsó két év kutatásai zajlottak jelen pályázat kereteiben (részben összekapcsolódva a gyimesi kutatás egyes témáival). Ennek megfelelően a szőkefalvi kutatás eddig publikált tanulmányai – három itthon, két külföldön megjelent (illetve s.a.) cikk – mintegy fele részben számíthatók az OTKA-támogatás eredményének. Pócs Éva és Kis-Halás Judit személye révén a vizsgálatok a 2. pont alatt ismertetett archivális kutatásokkal több ponton összefonódtak: a jelenkutatás mintegy történeti távlatokat nyert a néphit archívum témáikba vágó anyagának feldolgozása, kutatásukba integrálása révén, illetve Kis-Halás Judit párhuzamosan, archivális kutatásait jelenkori vizsgálatokkal kiegészítendő kezdett dél-baranyai terepmunkába.

A részt vevő kutatók és doktoranduszok terepmunkáján kívül további 5-10 fő egyetemi hallgató részvételével összesen – az említett területi kiterjesztésekkel együtt – a tervezett, összesen 120 hétig tartó terepmunka megvalósult (ami a tetemes útiköltségek mellett csak úgy volt lehetséges, hogy ingyenes vagy igen olcsó szálláslehetőségeket teremtettünk, illetve saját erővel is hozzájárultak mind a kutatók, mind a diákok gyűjtőútjaik költségeihez). A kutatásban való részvétel mértéke igen különböző volt, és igen különböző az egyes témák készülségi foka is; ezek a különbségek a megírt tanulmányok tematikájában és számában is tükröződnek:

A fenti témákból a négy éves ciklusban publikálásra került illetve sajtó alatt van 2010-es megjelenéssel 27 tanulmány (nagyobb részben a kutatók és doktoranduszok, kisebb részben egyetemi hallgatók tollából: Csonka-Takács Eszter, Csörge Barnabás, Hesz Ágnes, Jankus Kinga, Kajári Gabriella, Mikos Éva, Pócs Éva) és 1 tanulmánykötet (ez részben az előbb említett tanulmányokat tartalmazza Pócs Éva szerkesztésében). Védésre került egy, ezen a kutatáson alapuló doktori disszertáció (Hesz Ágnes), további négy disszertáció készül (Frenzl Kata, Kajári Gabriella és Jankus Kinga: Gyimes; Iancu Laura: Moldva). Az egyetemi hallgatók egy része természetesen abbahagyta a kutatást, mielőtt egy témát lezárt volna, de archívumba került gyűjtéseik felhasználásával témáikat mások tovább viszik. Több szakdolgozat és összesen kb. 15, a bibliográfiában még nem jelentkező tanulmány van készülöben. A kutatás folytatódik a jelenlegi új OTKA-ciklusban is, és annak folyamán számos most megalapozott kutatás fejeződik be, illetve több kutatási eredményünk akkor kerül publikálásra (pl. 2010 végén tervezzük nyomdába adni második, kutatásainkat összefoglaló tanulmánykötetünket.)

A gyűjtések leírt, rendszerezett szövegeiből és a három gyimesi faluban használt kéziratok szöveganyag helyben lemásolt anyagából (imafüzetek, ponyvamásolatok, ráolvasás-füzetek, énekfüzetek, stb.) a PTE Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszékén létrejött Gyimes-archívumunk számos kéziratot füzettel, bűcsús és egyéb vásári nyomtatvánnyal, továbbá mintegy 500 órányi hangzó anyaggal és körülbelül 2000 fotóval gyarapodott. A hangzó anyag jelentős része lejegyezve, papíron is dokumentálva van, de ennek, valamint a fotóanyagnak a dokumentációja részben áthúzódik a következő ciklusra.

2. Az újkori magyar néphit adatbázisa

Résztevők voltak: Tóth G. Péter: a kutatás informatikai feladatainak végzése, programkészítés, alkalmazás, működtetés; Kis-Halas Judit: adatrendezés, informatikai részfeladatok, kutatási részfeladatok; a kutatás irányításából, szervezéséből Pócs Éva is kivette részét.

A magyar néphit reprezentáló több mint 100 ezer adat tipizálásán alapuló számítógépes adatbázis-rendszer létrehozása folyamatos volt. Ez az újkori magyar néphit reprezentáns összefoglalása, és egyben alapul szolgál a Magyar Néphit Enciklopédiájának elkészüléséhez. (Emellett az egész szakma számára, igen sokféle kutatási célra hozzáférhető). Ennek mintegy 20.000 adatából már az OTKA ciklus elejére létrejött a Magyar Néphit Enciklopédia 1. kötetéhez előkészített részadatbázis, amelynek alapján megkezdődtek és az egész OTKA-ciklus alatt folytatódtak a Magyar Néphit Enciklopédiájának munkálatai. Maga a Néphit Enciklopédia nem e pályázat keretében készül, nem is szerepelt a tervben; tervbe volt véve azonban egy rövid, egyetlen kötetben publikált „Kisenciklopédia“. Ez 90 %-ban elkészült, sajtókész változatát 2010-ben fejezi be Pócs Éva.

Az enciklopédia az újkori magyar néphit reprezentáns összefoglalása, amely a hiedelemrendszer rendszerként is bemutatja, enciklopédiaszerű felépítésével és az egyes részek szintjeinek, kapcsolatainak jelzésével tükrözve a hiedelemrendszer öntörvényű rendjét; ezzel párhuzamosan – az előbbtől megkülönböztetve – egy kutatói rendszer is érvényesül. Utóbbinak megfelelően aadatbázisunk és a majdani néphit-enciklopédia három nagy egysége (kötete): 1. A világmindenség és a természet; 2. Sors, élet és halál, az emberi világ, mindennapi mágia; 3. Mítikus lények, mediátorok, varázslók és technikáik. (Az enciklopédia megírása nem e pályázat kereteiben, hanem tőle függetlenül – bár részben vele párhuzamosan – történik.)

Az adatbázis létrehozásával célunk az volt, hogy egy több évtizedes gyűjtőmunka eredményeként keletkezett, változó minőségű kéziratos adatállományt rendezetté, kutathatóvá és mások által is könnyen hozzáférhetővé tegyünk. Az adatok (hiedelemszövegek) származási köre igen tág, változatos. Ebből következik, hogy az adatok minősége is változó. A feldolgozott anyag fontos forrását jelentik a kéziratos gyűjtések. Ezek részben a Szolnokról 1965-ben Budapestre, a Magyar Tudományos Akadémia akkor alakult Néprajzi Kutatócsoportjába költöztetett néphitarchívumból, a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárából, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének gyűjtéseiből, és az intézmény folkloristáinak kéziratos gyűjtéseiből és külső személyek hagyatékaiból állt össze. Bedolgozásra kerültek a Diószegi Vilmos által kezdeményezett Magyar Néphit Topográfia kérdőívére adott válaszok, a Magyar Néprajzi Atlasz hiedelemtartalmú gyűjtőfüzetek. Jelen pályázat keretében elsősorban fenti gyimesi terepmunkánk anyagával, valamint más területeken mások által végzett új gyűjtések anyagával is bővítettük; további nagymennyiségű szöveg került át a már publikált kortárs hiedelemszövegekből. A cédulák állománya a Kárpát-medence magyar nyelvterületét fedi le térben; időben az 1860-as évektől korunkig terjed. Kutatásokat terveztünk végezni archívumok és könyvtárak kéziratos illetve ponyvaanyagában; a kutatást a 19. századi nyomtatvány és kéziratanyagra összpontosítva. E tervünk csak kis mértékben valósult meg (tehát az adatbázis ezzel a szöveganyaggalé nem gyarapodott) egy munkatársunk, Vándor Andrea kilépése miatt. Az ő kieső munkaerőjét a gyimesi illetve moldvai kutatásban más személyekkel pótoltuk, (és az ő munkájára fordítandó költségeket ott hasznosítottuk).

Az adatbázis munkálataival kettős célt valósítottunk meg: a rendezés során az archívumban szereplő cédulákat mind manuálisan, mind elektronikusan feldolgoztunk, lényegében katalogizáltuk. A katalogizálással minden, a cédulákon szereplő, érdemleges és standard módon meghatározott adatot rögzítettünk. A gyors feldolgozást elősegítették a korszerű digitalizálási eszközök, melyekkel elektronikus másolatokat készítettünk. A rendezés és csoportosítás során ezt az elektronikus gyorsmásolatot használtuk, míg az eredeti cédulát a hagyományos, az MTA Néprajzi Kutató Intézetében kialakított adattári rendnek megfelelően archiváltuk. Az elektronikusan feldolgozott adatokat a Folio adatbázis-kezelő programokban tároljuk egy ott kialakított jól szervezett struktúrában. Ebben a rendszerben mód nyílik arra, hogy az adatok hierarchikus és mellérendelői viszonyainak kialakítása mellett egy soktényezős kapcsolati-hálót (linkek) is kiépítsünk, immár az archivált kéziratos céduláktól is függetlenül.

A kéziratos és publikált szövegek katalóguscéduláit metatextes adataikkal táblázatos formában rögzítjük. Az archívum mintegy 120 ezer cédulát (szöveget) tartalmaz. A feldolgozás folyamatos; a

tervezett 80 000 adat feldolgozása azonban nem sikerült teljes mértékben, a metatextes adatok rögzítésével jelenleg mintegy 70 ezer adat áll változó minőségben rendelkezésre (20.000-ról indultunk a ciklus kezdetén). (Nagyrészt a 3. – Mitikus lények, mediátorok, varázslók – adatszoportból) A befejezés a már megindult következő négy éves OTKA-ciklusunkban mindenképpen biztosítva van.

A mintegy 120 ezer hiedelemszöveg-adat kb. 10 ezer alcsoportba, ez mintegy 2 ezer csoportba, illetve százaz nagyságrendű főcsoportba került besorolásra. A szövegek a tartalmi alapon való csoportosítás után négy hierarchikus szinten érhetőek el: 1. Gyökér: hiedelemlény, stb. 2. Főcsoport: alakja, változatai, neki tulajdonított eljárások, stb. 3. Alcsoport: ezek variánsai. 4. Szövegszint: az adatok teljes szövegű közlése vagy teljességre törekvő kulcsszavazása (kódolása). Minden szöveges adat lehetséges összes metaadatát rögzítjük. A lehetséges jelzőt a korábbi gyűjtési gyakorlat miatt használjuk, mivel a szövegeket sokszor hiányosan adatolták. Általában minden szövegnél lejegyzésre került (ha van ilyen): 1. A gyűjtés helye: település neve, mai és egykori közigazgatási helye (megye, ország). 2. A gyűjtés ideje: Év-hónap-nap, ennek hiányában becslés vagy következtetés után minimum év, korszak. 3. A gyűjtő neve. 4. Az adatközlő (a folklórszöveg szerzője) neve. 5. Az adatközlő életkora vagy születési dátuma. 6. Az adatközlőre utaló egyéb adat: vallása, foglalkozása, előző lakhelye. 7. A szöveg eredeti őrzőhelye. 8. Az őrzőhelyre utaló jelzet. 9. A szöveg publikálási helye: gyűjtő (szerző), cím, kiadó, évszám. 10. A szöveg publikációs jelzete: gyűjtő neve, évszám, oldalszám, szövegsorszám. 11. Generált vagy manuálisan készített kulcsszó lista. Az általunk használt adatnyilvántartás ezen túl a szövegeket a manuálisan kódolt (kulcsszavazott) állomány, illetve a teljesszöveges beírásból kiinduló kulcsszóállomány segítségével rendezi, indexeli. A manuális kulcsszavazást itt automatizált kulcsszavazás segíti (hozzátéve, hogy csak kiegészítő, rásegítő jelleggel). Az azonos jelentéssel felruházható, de különböző alakú szavaknak azonos tőre való redukálását (lemmatizálás, stemming) a magyar nyelvre kifejlesztett stemmerek (Morphologic) segítik. Az így keletkezett kulcsszavakat – az adatkezelés jelen fázisában – szinonimák szerint nem csoportosítjuk tovább. Az indexek ezért általában a manuális és a rásegítő kulcsszavak alapján, illetve a manuálisan létrehozott csoportnevek (címek) alapján készülnek.

A részeredményeket a projekt közben CD-n, munkapéldányként közzé tettük terveinknek megfelelően; a végleges verzió elkészülte a fentebb előbb írtak értelmében halasztódik. Maga a cédulaarchívum önmagában is jól áttekinthető rendjével a kutatók számára már hozzáférhető, használható.

Az archívum anyagán alapuló kutatások egy része magából a rendszerezésből adódott: Szöveggyűjteményeket kezdtünk készíteni (és publikálni a Pócs Éva által szerkesztett *Fontes Ethnologiae Hungaricae* sorozatban) az archívum adatainak és rendszerének felhasználásával, olyan témákból, amelyek kevésbé jelentek meg a folklorisztikai szövegpublikációkban, nem voltak benne a kutatás fő sodrában. Ilyen volt az álom- és látomásszövegek témája, amelyből két szöveggyűjtemény készült el és került publikálásra: Jánó Ilona lészpedi asszony látomásai, Kóka Rozália közreadásában, valamint 20-21. századi álmok és látomások szöveggyűjteménye Keszeg Vilmos és Peti Lehel külső munkatársaink, valamint Pócs Éva válogatásában és szerkesztésében (ennek első kötete megjelent, második kötete 2010 elején lát napvilágot). Kiegészítésre került Pócs Éva 1985–86-ban megjelent 2 kötetes ráolvasás-gyűjteménye, amely az akkori teljes magyar gyűjtött és/vagy publikált ráolvasásanyagot tartalmazta. Most ez jelentős mértékben gyarapodott az archívum újgyűjtésű anyagával, sajtó alá rendezése folyamatos. Félig elkészült egy reprezentatív hiedelemszöveg-válogatás (Gulyás Judit és Pócs Éva), amelyben a tervezett „Néphit kisenciklopédiája“ rendszerében közöljük az anyagot. Mindkét kötet befejezését és publikálását az új OTKA-ciklusban tervezzük.

Pócs Éva és Kis-Halás Judit számos újkori hiedelemtémából írtak tanulmányokat, amelyekre az archívum változatokban gazdag adatanyaga inspirálta őket; illetve folyó kutatásaikat és megírt tanulmányaikat természetszerűleg gazdagította az adatbázis megismert anyaga és a rendszer által kínált összefüggések. Ilyenformán az ez időben készült hiedelemtanulmányok nagy része részben vagy egészen az OTKA pályázat kutatási eredményei közé sorolható. (Itt nem közlök számokat, mert nehéz a határt meghúzni az OTKA kereteibe és az azon kívül eső tanulmányok között, lásd azonban a gazdag bibliográfiát.) Pócs Éva számos sorozat- és kötet szerkesztői feladatot látott el. Az alább említett konferenciák illetve kutatási beszámolók egy részének tanulmányköteteit (összesen 4 kötet; továbbiak

szerkesztése folyamatban; ugyane kötetek két sorozatának: *Studia Ethnologica Hungarica* a L'Harmattan Kiadónál, valamint *Tanulmányok a transzcendensről* a Balassi Kiadónál, illetve a fent említett *Fontes Ethnologiae Hungaricae*, szintén a L'Harmattan Kiadónál), valamint egy Acta Ethnographica különszámot szerkesztett a közép-délkelet-európai népi vallás és néphit témáiból. Mindezen sorozatok, kötetek ill. tanulmányok publikációra való előkészítésének egyes fázisai, vagy maga a publikáció sokszor az OTKA kisebb vagy nagyobb mértékű anyagi támogatásával valósult meg (a kiegészítő OTKA illetve NKA publikációs pályázatok mellett; kivétel ez alól az Acta-szám, azonban abban is jelent meg két, OTKÁnk által is támogatott tanulmány).

Kutatási beszámolók, konferenciák (mindkét téma vonatkozásában)

Kutatásainkból az egész szakma nyilvánossága előtt egyszer tartottunk beszámolót, 2008-ban a Néprajzi Társaság Folklor szakosztályának ülésén „Néphit, vallás és vallásos folklor Gyimesben” címen. Pócs Éva, Csonka-Takács Eszter és három doktorandusz illetve egyetemi hallgató (Csörge Barnabás, Babai Dániel, Kajári Gabriella) tartott kutatási beszámolót, ugyanakkor könyvbemutató is volt Gyimes-tanulmánykötetünk megjelenése alkalmával.

Egy magyar és két nemzetközi konferenciát szerveztünk a négy év folyamán (Pócs Éva irányításával), a PTE Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszék, az MTA Pécsi Bizottsága, valamint a Magyar Néprajzi Társaság, illetve a londoni Folklore Society közreműködésével, amelyek mindegyikén részt vettek munkatársaink előadással illetve munkabeszámolóval projekjeink keretében kutatótámáinkból; némely esetben az OTKA anyagi támogatásával: 2005, Vaja: *Tárgy és folklor* (Pócs Éva, Kis-Halás Judit, Frenzl Kata és két egyetemi hallgató); 2006, Révfülpö: *Démonok, látók, szentek. Vallásethnológiai fogalmak tudományos megközelítésben* (Kis-Halás Judit, Pócs Éva, két egyetemi hallgató); 2007 Pécs: *Charms, Charmers and Charming* (Kis-Halás Judit, Iancu Laura, Pócs Éva); 2009 Pécs: *Magical and Sacred Medical World / Mágikus és szakrális medicina* (szervezés: Pócs Éva; előadás: Frenzl Kata, Iancu Laura, Kis-Halás Judit, Pócs Éva, Tóth G. Péter).

A következő hazai konferenciákon vettünk részt egészen vagy részben projektjeink keretében kutatótámáinkkal, illetve esetlegesen az OTKA anyagi támogatásával: 2005, MTA NKI Budapest: Folklor és vizuális kultúra (Pócs Éva); 2006, PTE Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék, Pécs: *Párbeszéd a hagyománnyal – a néprajzi kutatás múltja és jelene* (Csonka-Takács Eszter, Hesz Ágnes, 2007, MTA NKI Budapest: Folklor és zene (Pócs Éva); 2008, MTA, Budapest: Magyar Tudomány Ünnepe, *A víz kultúrája* (Pócs Éva); 2009, MNT Budapest, *Emlékezés Vargyas Lajos halálának évfordulóján* (Bajcsay Márta, Pócs Éva).

A következő külföldi, nemzetközi konferenciákon illetve workshopokban vettünk részt, egészen vagy részben projektjeink keretében kutatótámáinkkal, részben OTKA-támogatással: 2005, Tartu, *14th Congress of ISFNR* (Hesz Ágnes, Pócs Éva); 2006, Szófia, BTA: *Divine Interventions* (Pócs Éva); 2006, Müncheni Egyetem: *Feste, Feiern, Rituale im östlichen Europa. Studien zur sozialistischen und postsozialistischen Festkultur* (Hesz Ágnes, Pócs Éva); 2007, Folklore Society–Warburg Institute – London: *Charms, Charmers and Charming. International Research on Verbal Magic* (Pócs Éva); 2007, Bukaresti Egyetem, Hungarológia Tsz. szervezésében, Sepsiszentgyörgy: *Szent György és napja a néphagyományban / Sfântul Gheorghe în tradiția populară* (Pócs Éva); 2007, Ljubljana Egyetem, Ethnológia és Kulturális Anthropológia Tanszék: *The concept of time and space in European Folklore* (Pócs Éva); 2008, Tartui Egyetem, Összehasonlító Folklorisztika Tanszék: *Charms, Charmers and Charming* (Pócs Éva); 2008, CASB, Stanford, California, *The „Vision Thing.” Studying Divine Intervention 1.* (Hesz Ágnes); 2009 CASB és Collegium Budapest: *The „Vision Thing.” Studying Divine Intervention 2.* (Hesz Ágnes, Kis-Halás Judit, Pócs Éva); 2009 Athén, *15th Congress of ISFNR*, Pócs Éva, Hesz Ágnes, Kis-Halás Judit.